

Dr. habil. Örsi Julianna C Sc (Túrkeve):

Első világháborús katonaemlékek a Nagykunságon

A 20. század történelmét nem lehet elmondani, leírni anélkül, hogy a világháborúkat ne érintenénk. Így tették ezt azok az emberek is, akikkel az 1970-es években beszélgettem. A saját életük elmondása során meghatározó élményként mesélték, hogyan kerültek ki a frontra 18-19 évesen, ott milyen harcokban vettek részt és hogyan jöttek haza Piavetől, Doberdóról.¹ A katonanóták egész sorát dalolták azoknak a kutatóknak, akik erre voltak kíváncsiak. Én, mint néprajzos ekkor még nem voltam nyitott a narratívumok lejegyzésére. Máig sajnálom, hogy miért nem jegyeztem le nagyapám kalandos hazatérésének történetét, hogy nem vettem magamhoz a komód fiókjában őrzött katonaleveleket, hogy nem kérdeztem meg kiskoromban, miért nevezik az öreg kutyájukat Sabácnak.² Az első világháború résztvevőit ma már nem tudom megkérdezni, de azért maradtak a családotknál a fiókokban, itt-ott árválkodó egy csomóba összekötött katonalevelek, egy-egy fénykép, emléklap a falon. Szerencsére nem mindenütt dobták ki vagy temették el az elhunyttal. Jobb esetben az utódok a dokumentumokat, hadifogoly emlékeket beadták a helyi múzeumba, levéltárba.³ Ezekből az emlékekből készültek eddig is és most is kiállítások. Ebben az évben különösen sok az első világháborút bemutató kiállítás. Ilyet készítettem magam is többször Túrkevéen.⁴

---

¹ Ilyen visszaemlékezéseket tartalmaz például a Tisza-menti falvakból Fazekas Mihály gyűjtőfüzete. Lásd Fazekas Mihály 2012

² A közelmúltban kaptam vajdasági ismerőseimtől egy katonanapló anyagát tartalmazó könyvet, amely többek között a Sabác várában zajlott harcokról is szól. Lásd Csorba József 2014.

³ A túrkevei gyűjteményről múzeumigazgatóként többször írtam. Lásd Örsi Julianna 2001.; Örsi Julianna 2008

⁴ Én is készítettem ilyen témájú tárlatot például 1994-ben Katonaemlékek az I. világháborúból címmel. Sőt a túrkevei múzeum „Hírünk a világban” című állandó kiállításába is tettem be első világháborús emléktárgyakat 2001-ben. Lásd Örsi Julianna 2001a.; Örsi Julianna 2002a

A türkevei Finta Múzeum nagy becsben tartja a Finta művésztestvérek hagyatékát.⁵ A „Hírünk a világban” című állandó kiállításban a látogatók figyelmét mindig felkelti Finta Gergelynek (Zádory Oszkár) a francia fogságban készült csontfaragványai csakúgy, mint Finta Sándor Trianoni emlékmű-terve.⁶

2011-ben Budapesten a Ráday Gyűjtemény egyik tárlójában felfedeztem vitéz Nagy László karcagi tanító kéziratos jegyzeteit, ami felkeltette a figyelmemet. Vitéz Nagy Lászlóról én hallottam korábban is, de azt nem tudtam, hogy ő egy távol-keleti hadifogolytábor lakója volt.

Ugyanígy voltam az egykori múzeumigazgató elődöm dr. Györffy Lajossal is. Életről sokszor, sok helyen írtam.⁷ Helytörténeti és különösen turkológiai munkássága közismert és megbecsült. Életének világháborús emlékei azonban csak most kerültek napvilágra a családnál megőrzött levelek nyomán.

Nos, nézzük ezeket az emlékeket!

Finta Gergely a Fekete kolostorban

A türkevei pásztorcsaládba született, nevelkedett tehetséges fiatal a 20. század elején a francia művészet büvökörébe került. 1906-tól Párizsban Roden tanítványaként vált ismertté majd népszerűvé. Az első világháború azonban derékba törte a sikeres pályát. Az Antanthoz tartozó hatalom ellenségként kezelte a Franciaországban tartózkodó magyar értelmiségi fiatalokat és börtönbe zárta. Így került 1915-ben Finta Gergely, Kuncz Aladár és társaik a Noirmoutier kolostorba.⁸ A fogvatartott magyar rabok életét Kuncz Aladár *A Fekete kolostor* című regényében örökítette meg.⁹ A könyv nyomán kereste fel a helyszínt a Duna TV stábja Jeney Éva irodalomtörténésszel és készített filmet az ottani emlékekből, melyet 2014. decemberben a nagyközönség is láthatott.¹⁰ A könyvben szereplő „művész” a türkevei Finta Gergely. Ő volt az, aki az első elhunyt fogolytársuknak emlékkövet faragott. Ennek másáról – amelyet Kuncz Aladár sírjára készített később – csak fotónk van, de Finta Gergely hazahozta azokat a kis faragott csontokat, amelyeket ott készített a konyhából kidobált marha lábszárcsontokból. Ezek láthatók a türkevei tárlaton. Bízom benne, hogy e hír eljut a Noamoutierben működő helytörténeti egyesülethez is és ellátogatnak Túrkevére. A türkeveiek pedig kíváncsiak lesznek a Fekete kolostor ódon falaira. Egy ilyen kirándulásra magam is beneveznék.

---

⁵ A múzeum legújabb kiadványát Egri Mária írta a Fintákról. Lásd Egri Mária: 2014

⁶ Az állandó kiállítást 2001-ben rendeztem a Finta Múzeumban, amely ma is áll

⁷ Például Örsi Julianna 2001 b.; Örsi Julianna 2001 c.; Örsi Julianna 2002 c

⁸ A két fogoly alakjáról lásd Kovács János legújabb írását! Kovács János 2014

⁹ Kuncz Aladár 1986

¹⁰ A Fekete kolostor — Kuncz Aladár és az I. világháború c. dokumentum-film. Szakértő: dr. Jeney Éva. 2014. Sajnos a rendező figyelme nem terjedt ki a Túrkevéen őrzött emlékekre

Bizonyára azt is kevesen tartják számon, hogy a művész testvére, Finta Sándor készítette Magyarországon az első világháborús katona-emlékművet 1918-ban. A szobor most is ott áll Pöstyén főterén. Ilyen emlékművei még állnak Hatvanban, Nyitrán, Hevesen és Újvidéken. A később Amerikába került Finta Sándor vázlatkönyvében szerepel egy Trianon emlékmű-terv is, amelynek megvalósulásáról nem tudunk. Anélkül, hogy a Finta testvérek minden világháborús témájú alkotásáról részletesen írnék, csak annyit említek meg, hogy róluk se feledkezzünk meg a világháborús megemlékezések kapcsán! Lapozzák fel Egri Mária legújabb könyvét vagy a Magyar Múzeumi Arcképcsarnok című lexikont!¹¹ Örsi Julianna Múzeumi tükörkép című könyvében is hasznos információkat találnak.¹²

Györffy Lajos a Mzenszki tiszti hadifogolytáborban

Az 1897-ben Túrkevén született Györffy Lajos 18-19 éves korában, egyetemistaként került a keleti frontra. 1917. december 5-én édesapjának írja: „*Táborunk nagy izgatottságban van, várjuk a békét s a felszabadítást! A békét karácsonyra várjuk s el is fog jönni, bízunk benne.*” Ekkor már hadifogságban volt Mzenszkben.¹³ Itt próbálta megőrizni a testi és lelki erejét. „*Minden reggel tornázok s naponta 50-szer körüljárom a kertünket s jól táplálkozom.*”

Otthonról várja a csomagokat és pénzt, amiből eddig csak 13.50 rubeles pénzküldemény érkezett. Most eltekintek a szüleinek és kedvesének írt valamennyi levelének tartalmától, csak arra a különös tényre hívom fel a figyelmet, hogy a későbbiekben édesanyjával magyarul, de édesapjával német nyelven levelezett. Ennek oka, hogy így vélte megőrizni a nyelvtudását. Nyelvtelhetsége és annak kiaknázása, valamint nagy szorgalma még ebben az élethelyzetben is megmaradt. Egyik bajtársa (Benkovich Árpád zászlós, aki megszökött a táborból, majd a debreceni Augustza szanatóriumba került) által írt levélből, melyet Györffy Lajos apjának írt, értesülünk számos részletről. Így például: „*Értesítem, hogy kedves fiával eg. honv. gy.e. hadapródjelölttel együtt voltam orosz fogságban éspedig 1916. augusztusától 1917. augusztusáig. Vele voltam a Charkovi kórházban, majd az Eletri (olv. Jelec.) azután pedig a Mcenski tiszti fogolytáborban. Kedves fiuk nagyon jól érzi magát, a nyáron állandóan minden nap fürödni járt a folyóba.*

... *Úgy szintén kaptam egy fényképet, melyen egy társaság tűz körül üldögél. Éppen én hoztam el a kommandórolt azt a fényképet neki. Együtt voltam vele egy szobában.*

---

¹¹ Egri Mária 2014; Örsi Julianna 2002

¹² Örsi Julianna 2008: 60-63

¹³ Mzenszk vagy Mcenszk Közép-Oroszország Orjol Kerületében (Moszkvától délre) található. Abban az időben kb. 10 ezer lakosa volt

Kedves Ploukám! Mzensk, 1918. XII. 4.
 Mintán a Sanyi és a Pety címűt már hónapokkal
 ezelőtt meghátaul s azonnal istan merül meg ed-
 dig nem kaptam választ. De már el is engedtem
 nekik, csak ottthon találkozhattam náuk minél
 előbb, amibe különben nagyon bírom. A
 háborúnak elertünk a végére, a bére csak ke-
 ter kérdés. Állítólag nem sokára fel szabadít-
 ják itt is a hadi foglyokat, mint minálunk
 ottthon; az újságból olvastuk. Talán egy kicsit
 kellemesebb napokat fogjuk itt eltölteni
 nem sokára! Taggou sokszor csokolja
 a viszontlátásig: Lajos

Kedves p'apinkám! Mzensk 1918. XII. 8.
 Augusztus 10. óta nem kaptam ottthonról
 semmit kivéve egy 13.50 Rubeles pénzküldé-
 ményt a múlt héten, amit arúttal is nagyon né-
 sen kőrüök. Ez idő szerint teljesen egészre
 vagyok s így kősem magam is, hogy femitartam
 te tiegesséjemet. Minden reggel tovarok s ma-
 pontá 50-vez kőrülgárom a kertünket s jól top-
 lalkosom. - Táborünk most nagy irgatóttog-
 ban van, várjuk a békét s a felosabadítást.
 A békét karácsonyra várjuk s el is fog-
 jönni, bírnuk benne.
 A rövides viszontlátásig sokszor
 csokolja verítő fia: Lajos

1. ábra. Györffy Lajos szüleihez írt tábori levelezőlapja

A mi táborunkban 22-en voltunk és egy rendes faház volt. Saját hadifogoly szakácsunk volt s minden szobában egy legény, aki takarított.

Kedves fiuk Lajos tanult franciául, németül, oroszul is. Oroszul már egész jól beszél. Várva várja a pillanatot, hogy a viszontlátás és béke örömeit elhossa. Én novemberben érkeztem meg mint ..." (Sajnos a levél nincs datálva.) Így is

számos információt hordoz egy oroszországi tiszti hadifogolytáborról és főleg Győrffy Lajos túlélési taktikájáról.

Mivel több bajtársi levél is megmaradt, így további részleteket is meg lehet tudni ezen és más hadifogolytábor életéből, a szökési körülményekről, valamint más hadszínterről is (pl. Boszniából is érkezett levél). A fentieknél jóval ember-telenebb körülményekről is hírt kapunk.

Annyi bizonyos, hogy az otthoniakkal tartott kapcsolat, a levelek segítették a remény fenntartását a hadifoglyokban. A régi és új barátságokról ugyanezt mondhatjuk el. Győrffy Lajosnak hazatérve volt ereje befejezni jogi tanulmányait, majd elvégezni a Keleti Akadémiát, készülve egy kis-ázsiai expedícióra, amely sajnos megghiúsult. Kisvárosi hivatalnok, majd Erdély visszacsatolásakor Szamosújvár és Dés polgármestere lett. A rendszerváltás után tanárként, nyugdíjas korában múzeumigazgatóként hasznosította tudását.

Vitéz Nagy László szerepe a Nyikolszk-Usszurijszki hadifogolytáborban

Ugyancsak idős emberektől hallottam először Nagy Lászlóról, aki vitézi érdemeiért vitézi telket kapott Karcag határában.

2010-ben a Ráday Levéltár és Könyvtár gyűjteményéből kiállított tárgyak, dokumentumok között felfedeztem Nagy László kéziratos naplóját. Ez keltette fel a figyelmemet, hogy belenézzek ebbe a gyűjteménykötegbe.¹⁴ Gazdag anyag tárult elém egy távol-keleti magyar protestáns hadifogolytábor életéből. Ezt osztom meg most röviden az olvasókkal.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy időközben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár is gyűjtésbe kezdett egy I. világháborús kiállítás megrendezéséhez. Fiatal levéltáros kollégánk, Bojtos Gábor, maga is karcagi révén, a családi kapcsolatok útján ugyancsak elkezdte gyűjteni a Nagy Lászlóra vonatkozó adatokat. Kitaró munkája eredményeként igen tartalmas és színvonalas kiállítást rendezett 2011-ben Szolnokon egy projekt megvalósítás során.¹⁵ A kiállításához számos egyéb elem is kapcsolódott: DVD, önálló blog és végül megírt egy tanulmányt is Nagy Lászlóról, amely már olvasható az Interneten és remélhetőleg előbb-utóbb könyv is megjelenik a kutatómunka eredményeként.¹⁶ Amikor kiderült, hogy azonos témában kutatunk, én a teret átengedtem a levéltáros kollégának, mondván, hogy a hadtörténethez mégis csak jobban ért. Az általam megismert anya-

---

¹⁴ Köszönettel tartozom a Dunamelléki Református Egyház Ráday Gyűjteménye vezetője és munkatársai önzetlen segítségéért

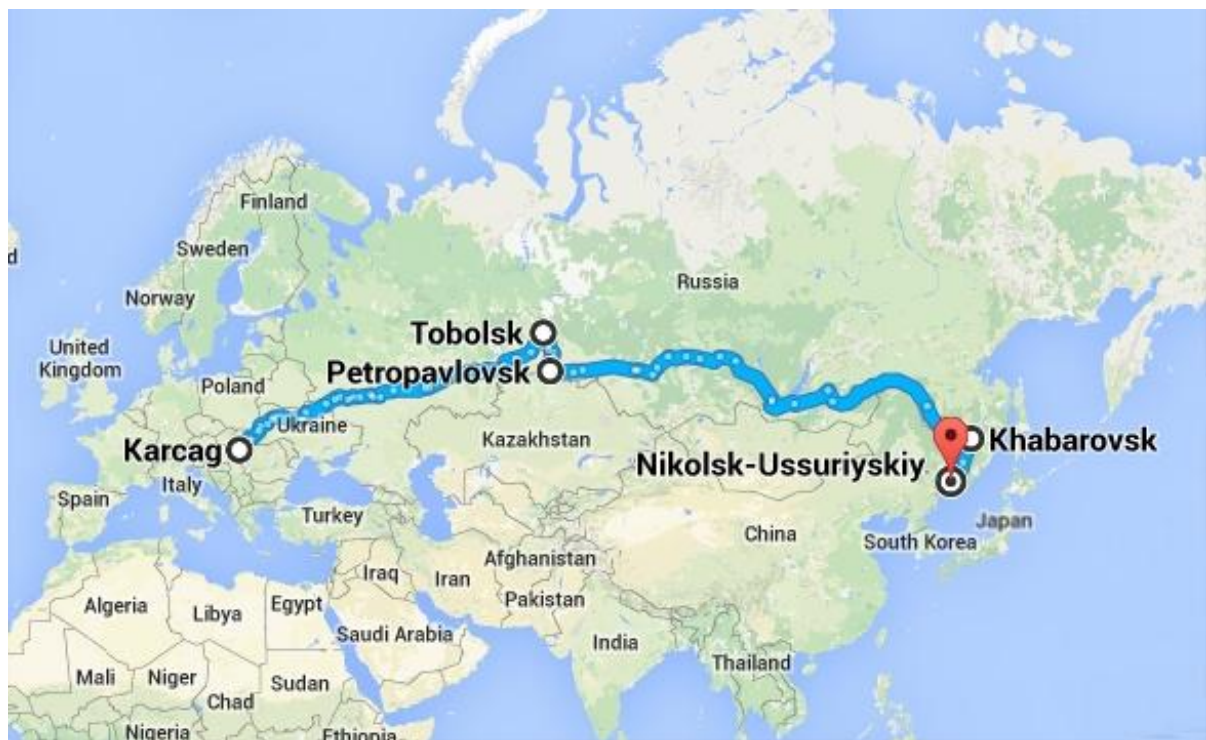
¹⁵ Bojtos Gábor 2012

¹⁶ www.szolarchiv.hu honlapon olvasható az anyag. Köszönöm Bojtos Gábornak, hogy tanulmányát vitéz Nagy Lászlóról megismertette velem. Bojtos Gábor: Vitéz Nagy László élete és tevékenysége

got azonban mégis elővettem most, hiszen egy társadalomkutató más szemüvegen nézi a forrásokat, mint egy hadtörténész-levéltáros.

Most ismerkedjünk meg a Ráday levéltárban őrzött anyaggal azt én olvasatomban!

Az új megyerendszerbe¹⁷ besorolt Karcag törzslakossága ekkor református kis- és középbirtokosokból állt. Nagy László egy három gyermekes kisbirtokos család tagjaként 1899-ben kezdte meg tanítói pályafutását a Bihar megyei Esztáron, ahonnan egy évtized múlva szülővárosába került katedrára. Majd 1915. március 15-én bevonult, és a cs. kir. 68-as gyalogezred hadapródjaként a Keleti-Kárpátokban került bevetésre. Az oroszok elleni harcban érdemelte ki 1916-ban azt I. osztályú ezüst vitézségi érmet. Ez év nyarán fogságba esett. Megjárta Tobolszk, Habarovszk, Petropavlovszk táborait, majd 1919 októberében Oroszország talán legtávolabbi táborába vitték társaival együtt. Ez utóbbi helyen egy évet töltött.

2. ábra. Nagy László hadifogságának állomásai (Bojtos Gábor szerkesztette)

Ez utóbbi életbe engednek bepillantást a vitéz Nagy László volt prédikátor által készített feljegyzések, a papírra vetett „Adalékok a Nikolsk Ússzuriszkye magyar protestáns hadifoglyok egyház községének történetéhez” című írás.¹⁸

Az írás elején meghatározza a küldetését: „A hadifogság tengernyi szenvedésének sokféle alakban megnyilvánuló nyomorúságának enyhítésére adta a szá-

¹⁷ Jász-Nagykun-Szolnok vármegye 1876-ban alakult magába olvasztva a Nagy-kunságot, a Jász-ságot és a Közép-Tisza-mentét is

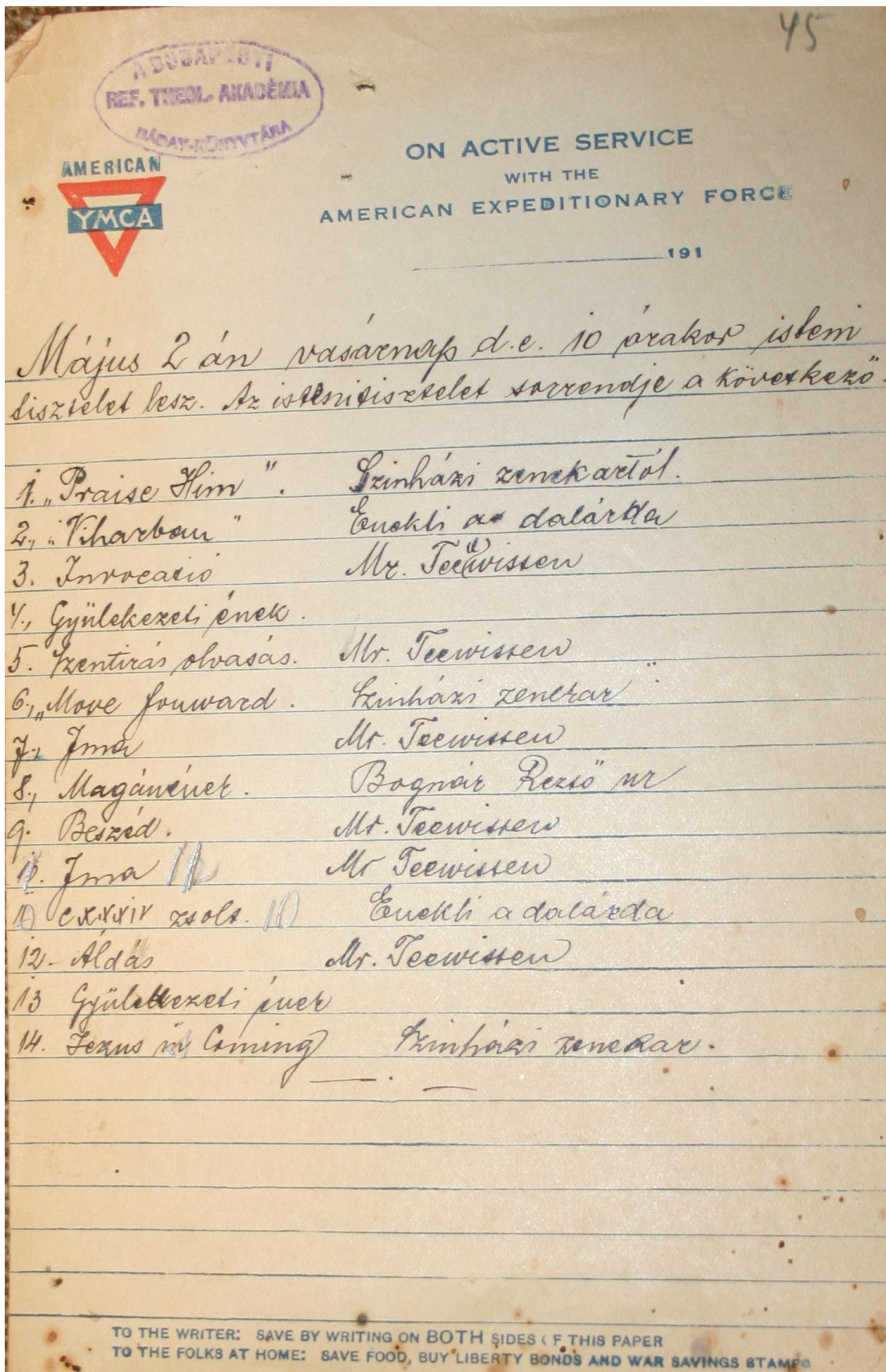
¹⁸ Nagy László: „Adalékok a Nikolsk Ússzuriszkye magyar protestáns hadifoglyok egyház községének történetéhez” Ráday Könyvtár kéziratára K 0-350

jába az ígét az Isten sok tanítónak. Majdnem minden hadifogoly táborban tartot-
tak isteni tiszteletet, ha máskor nem, nagy ünnepen, fegyveres, jámbor muzsika
ellenőrök jelenlétében. Az ige hirdetés folyt hol hosszabb, hol rövidebb ideig, míg
a muzsika be nem tiltotta...”

Adatok a. Nikolok-Ussuriskiji magyar protestans
hadifoglyok egyházközségeinek történetéhez.

A hadifogság seregnyi szenvedésűket, sőt fele alattában megnyíltá
milo nyamoruságánkat emyhntésére adta a szájába az ige
az Isten sőt tanítónak. Majdnem minden hadifogoly tá-
borokban tartottak isteni tiszteletet, ha máskor nem, nagy
ünnepen, fegyveres, jámbor muzsika ellenőriök jelenlétében.
Az ige hirdetés folyt, hol hosszabb - hol rövidebb ideig, míg
a muzsika be nem tiltotta. A beállítás gondolatára, neudcsen
az iradatokon levo esch nemre levegi rendet indult ki.
Pl. a szoboliski isteni tisztelet megatalkulástaló stóriát az
zal, hogy az imádságot, a predikációt német nyelvre le
fordítsa be kellett a cenzurnak mutatni. Majd később
arr tudtunk, hogy a lista magyarokba leguuyisgnek
németül olvassuk fel a cenzurátott predikációt. Lehetet
len volt. ~~Ezen~~ ige hirdetés, teremt a legrettebb munkás titok
Ussuriskian végezték. ~~Itt~~ magyarok egy formalisan megala-
kult egyházközségbe tömörültek a prot. hadifoglyok.
Az egyház megalakulásának éve 1919, napja május 14-én.
Független lett ref. rézről Békány István órnagy, eo. rézről Szigeti
Miklós szob. jegyző Könyvi Sándor kőpi. Sándor /jelvezet Cegléd/ kenyelom
gondnok lapó István alk., presbiteret ref. rézről: Máriássy
László Jhdn. Kassa, D. Bejovány Géza szoboliski leisi Jolyás. Kocsis
Ambrus laudó, Kocsis Lajos hdn. hitiz. ell. Pápa, Kobolai Bladár
négrehajó Katmár, Sikos István Kímücs Szabolcs, és Kreskár Joly
Kugarda bankapapi. Presbiteret eo. rézről: Kapu Jozsef szob.
Kamárton, Pósch Rezső szob. Kassa, D. Horváth Jozsef hdn. Sándor,

3. ábra. Nagy László emlékiratának 1. oldala (Ráday Gyűjtemény)

4. ábra. Nagy László feljegyzései az Amerikai Keresztyén Ifjúsági Egyesület papírján (Ráday Gyűjtemény)

Így volt ez Tobolszkban is, ahol a tiszta magyar ajkú legénységnek németül olvasták fel a cenzúrázott igehirdetést. Az egyházközség hivatalos megalakulása azonban majd Nikolsk-Usszurszkijban 1919. május 14-én történt meg. Az egyházvezetők azonban sűrűn váltották egymást. Békássy főgondnok meghalt, a többiek közül többen a „Sunka Uaru” hajóval az „édes hazába”. A presbitériumot többször ki kellett egészíteni.

Hamarosan az igehirdetői tisztet Nagy László veszi át. Az istentisztelet helyéül kineveztek egy barakkot és szószéket, padokat csináltak bele a foglyok. Vasárnap délelőttöként 10 órakor gyűltek össze a hívek vallási különbség nélkül. Eleinte nem volt zsoltárunk. Az éneklendő zsoltár verseket 30-40 példányban leírták és szétosztották. Később kaptak zsoltárt és bibliát is az őket támogató nyugati egyházaktól. „Imáinkat, beszédeinket magunk írtuk, azok szívből és szívhez szóltak” – írja az emlékező. Ilyen imák, beszédek meg is maradtak a hazahozott anyagban.

E tábori gyülekezet fő támogatója az Amerikai Keresztyén Ifjúsági Egyesület (J.M.C.A.) volt. Ennek a szervezetnek Vladivosztokban a vasútállomáson egy nagy kirendeltsége működött Sir Nac Naugton főtitkár vezetésével, aki jól ismerte Budapestet. Ő szimpatizált a magyarokkal, de nem tudott magyarul. Mivel itt nagyszámú cseh várt behajózásra, így a képviselőjük hathatós volt. Közvetítésükkel került Nikolszk-Usszurszkijba – ahol szintén voltak csehek – Teeuwissen lelkész. A tolmácsa Kovács Artúr hadnagy volt. Néhány emberrel megismertette a KIE lényegét.

5. ábra. Bibliakör a Nikolszk-Usszurijszki hadifogolytáborban (Bojtos Gábor nyomán)

A lágerben két bibliakör működött, amelyet Nagy László vezetett. Egy-egy alkalommal 130-150 hallgató is volt. A KIE munkája mind szélesebb alapokon nyugodott. Amerikai segítséggel berendeztek egy sokszorosító irodát is, amelyben 8-an dolgoztak. Itt készült el a Hadifogoly zsoltár és János evangéliuma.

Négy ünnepet értek itt meg a foglyok. Az úrvacsoraosztásról – amely 1919. karácsonykor, 1920 böjtkor, húsvétkor, pünkösdkor volt – meghatottsággal ír az emlékező: *„Ez úrvacsora osztás jelenetét soha sem fogja az idő emlékezetemből kimosni. Az a lélekből jött bűnvallomás az „én hiszem és vallom” őszintén erőcsengése itt zsong fülemben. Ott állt a tiszta pokróccal leterített, gyalulatlan deszkából készült úrasztala, rajta a szent jegyek tiszta törülközővel letakarva. Japán vörös bor, muszka kenyér körül kálvinista és evang. magyarok. Bádog tányérból adja kenyeret szeretett levitánk, alumínium pohárból adja e sorok írója a bort, s látom hogy hullanak könnyei a csaták tüzeiben barnult arca sebhelyes katonának a kenyérre s még inkább a borba. Mindannyian bizony meghatva könnyhullatások között fejeztük be úrvacsoránkat. Néma csendben áhítatosan nemes egyszerűség között folyt le.”*

Egy fennmaradt névsorból következtethetünk arra, hogy 348 magyar fogoly tartozott ehhez az egyházközséghez.¹⁹ 1919. októbertől 1920 októberéig 15-en haltak itt meg, akiket istentisztelet keretében utolsó útjukra elkísértek társaik. A Nikolszk-Usszurszki Nőegylet vállalta örök időkre e sírok gondozását. Vajh' van-e aki az örökükbe lépve ma is gondozza e sírokat?

A vallási életen túl más területen is gondoskodtak az egyház vezetői fogolytársaik lelki gondozásáról, nevezetesen: volt Nevelési osztály (II. vezetője: dr. Kalós Pál, később a karcagi származású Nagy Károly), Szórakoztató osztály (III. vezetője: Nagy László), Sport osztály (IV. vezetője: Ambrus Endre), Kávéház (V. osztály. vezetője: Platthy Mihály).

A nevelési osztály foglalkozott az analfabéták oktatásán túl nyelvtanítással, tartottak előadásokat az intelligensek számára. Politikai, jogi, pénzügyi, telekkönyvi, gazdasági, kertészeti, méhészeti, fizikai, természetrajzi, földrajzi, világ- és egyháztörténeti előadásokat is tartottak. Az ismeretek átadása mellett ez nagy hatással volt a fogvatartottak lelkivilágára. *„Ez előadások, amellet hogy tanítottak, kitűnő hatással voltak a borongó hadifogoly lelkekre, s közelebb hozták az embereket egymáshoz, a magyart a magyarhoz.”* Egy igazán belső érzést is lejegyzett Nagy László. Az egyik római katolikus hívő, miután Krisztus képe előtt leborulva imádkozott, odament az újonnan kirakott Horthy-képhez is és imádkozott. *„... midőn imáját elvégezte, megkérdeztem, hogy mit mívelt barátom? Zászlós úr kérem, ama kép előtt imádkoztam magamért, családomért az Istenhez, e kép előtt pedig arra kértem a jó istent, hogy e nagy embert tartsa meg sokáig a magyar haza számára. Egyszerű földműves volt, de vérbeli magyar volt... Vajon hányan vannak ma a magyarok között, kik imáikba gondolnak a kormányzó Úr-*

---

¹⁹ Nagy László: Magyar protestáns hadifoglyok. Ráday Könyvtár kéziratára K 0-350

ra?” – írja az emlékező. A tábori könyvtárban főleg angol nyelvű könyvek voltak, de volt egy tábori újság is, amelyet Szőnyi Sándor és dr. Kováty Albert szerkesztett.

A Szórakoztató osztály célja a nemes, szeszes ital nélküli szórakozás megismertetése volt. Erre szolgáltak a különböző eszközök: sakk, dominó, lóverseny, malomjáték, színház, mozi megismertetése. Létrehoztak dalárdát, zenekart, tartottak hangversenyt.

A foglyok szívesen szerepeltek a színdarabokban. A bemutatott színjátékok a következők voltak: Az obsitos, János vitéz, Falu rossza, Sardy ház, Gül baba, Nebánts virág, Tatárjárás. Akár itthoni művészeti csoport repertoárja is lehetett volna. A színházat ugyancsak a lakók építették. Villany is volt benne. Egyik este színház, másik este moziműsor volt benne.

A Zenekar 27 tagból állt. Előadtak operetteket, kísérték a zsoldárokat. Egy 8 tagból álló cigányzenekar és egy 32 tagú énekkar is működött. A zenekarok a Kávéházban is játszottak délután 2–4 óra között. A zenekar, a dalárda Vlagyivosztokban is fellépett egy 5 ezer lelket befogadó teremben. Ott voltak a nemzetek konzuljai, előkelő muszka családok, a kikötőben horgonyzó japán, kínai hadihajók tisztikara. A teremben a nemzeti zászlók közé Nagy László felhúzatta a magyar lobogót is. Történt mindez a nemzetközi béke megszületése előtt.

A Sportosztály megismertette a hadifoglyokat a legújabb testedző játékokkal. A Kávéházban olcsó és ízletes, tápláló italokat szolgáltak fel: keserű és édes tea, tejes tea, tej, fekete kávé, tejes kávé, kakaó. Ehhez naponta egy zsemle vagy kifli járt. A süteményeket egy harminc tagból álló társaság készítette. 3 hl tej, 5-10 ezer sütemény fogyott.

A foglyok ellátását az Amerikai Szervezet állta, sőt némi zsebpénzt is adott, amelyet itt költöttek el a foglyok, vagy jegyet vettek az előadásokra.

Miért volt szükség e sokirányú szórakoztatásra? Ezt is megindokolja Nagy László: *„Más volt a lélek állapota ott, mint idehaza. Ott az anyagi gond nem bontotta a hadifoglyot. A legszükségesebb megvolt. Ellenben a lelke az vágyott, vágyott valahova, ... messze ... haza. A lelke töprengett, merengett az otthon hagyott kedvesek után, drága vágyódáson. A különböző rossz hírek még a legnagyobb optimistát is kezdték pesszimistává változtatni. Sőt sok lélek belefáradt a várakozásba s egy zsineget keresve szabadultak a bizonytalanságtól. Másoknak lelke elvesztette egyensúlyát s kórházba került. Ezeket tapasztalva tettünk meg mindent, hogy a lelket, ha csak egy órára is más irányba tereljük. Nagy nehéz munka volt, de sikert hozó, Mert egészséges lelkeket vezettünk haza ... hazánk imádott földére, kik a 40 napos rettenetes tengeri utat igen dicséretre méltó vasakarattal tették meg s bírták, viselték annak fáradalmaikat.”*

1920 szeptemberében amerikai segítséggel megkezdődött a hadifoglyok hazaszállítása. Ekkor már prédikátor Nagy László. Ő a második szállítmánnyal indult haza. A feladatokat újabb emberek töltötték be. Az ott keletkezett iratokból csak keveset hozott magával Nagy László. 2 db. jegyzőkönyvet, hadifogoly zsoldárt, János evangéliumát, az YMEN titkár bizonyítványát (igazoló levelét)

hozta magával. Ezek a most ismertetett visszaemlékezésekkel együtt bekerültek (Papp Béla özvegye 1961-ben adta át) a Ráday gyűjteménybe. Talán a többi is valahol ott lapul erdélyi vagy magyarországi gyűjteményekben. Erre utal Gazda József 2003-ban megjelent *Emlékek Ázsiája* című könyve és Kovács Bálintnak az 1999-ben közzétett *Krisztus kisdedegyháza* anyaga.²⁰

A visszaemlékezésből kiderül, hogy milyen áldozatos munkát végzett egy egyszerű kisvárosi tanító társaival együtt Távol-Keleten a reménytelenség egyik pontján az első világháború végén. Megérdemli, hogy emlékezzünk Rá és Társaikra!

Összegezve elmondhatjuk, hogy az itt bemutatott nagykunsági emberek egy értelmetlen háború résztvevőiként Európa és Ázsia távoli földrészén hosszabb-rövidebb ideig megtapasztalták a hadifogoly életet. Neveltetésük, erkölcsi tartásuk erőt adott nekik a túlélésre, sőt társaik lelkierejének erősítésére. A család mellett az egyház képviselői és a kiemelkedő szociális érzékenységgel rendelkező bajtársak adtak biztatást a túlélésre.²¹

Felhasznált irodalom

- Bojtos (2012) Gábor: „Hősök voltak mindannyian...” Jász-Nagykun-Szolnok megye a Nagy Háborúban. *Jáskunság évkönyv 2*. Szerkesztette Örsi Julianna. Szolnok. pp.: 349-350
- Bojtos (2014) Gábor: „Vitéz Nagy László élete és tevékenysége.” *Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár honlapja*. http://www.szolarchiv.hu/id-639-nagy_laszlo_tanulmany.html. Módosítva: 2015. január 26. 20:49:07
- Csorba (2014) Béla (sajtó alá rendezte): *Koczka József naplója (1914)*. Újvidék
- Egri (2014) Mária: *A Finta testvérek élete és művészete*. Túrkeve
- Fazekas (2014) Mihály (közreadja: Balláné Fazekas Ilona): „Katonasorsok a világháború nagy zivatarában.” 194-204
- Gazda (2003) József: *Emlékek Ázsiája*. Budapest
- Kovács (1999) Bálint: *Krisztus kisdéd egyháza*. Budapest
- Kovács (2014) János: „Két halhatatlan portré – Finta Gergely és Kuncz Aladár.” *Jáskunság évkönyv 2*. Szerkesztette Örsi Julianna. Szolnok. pp.: 293-299
- Kuncz (1986) Aladár: *A Fekete kolostor*. Budapest
- Örsi (2001a) Julianna: „Hírünk a világban. A Finta múzeum új állandó kiállítása.” *Túrkevei emlékkönyv 5*. Szerkesztette Örsi Julianna. Túrkeve. pp.: 33-64
- Örsi (2001b) Julianna: „Dr. Györffy Lajos Túrkeve és a Nagykunság tudósa.” *Túrkevei emlékkönyv 5*. Szerkesztette Örsi Julianna. Túrkeve. pp.: 100-101
- Örsi (2001c) Julianna: „Györffy Lajos és Györffy István kapcsolata.” *Túrkevei emlékkönyv 5*. Szerkesztette Örsi Julianna. Túrkeve. pp.: 102-106

---

²⁰ Gazda József 2003; Kovács Bálint 1999

²¹ Örsi Julianna 2012

- Örsi (2002a) Julianna: „*'Hírünk a világban.'* *'Our news in the world'*.” Kiállítás vezető. Túrkeve
- Örsi (2002b) Julianna: „Finta Gergely, Finta Sándor” (szócikk). In: Bodó Sándor — Viga Gyula (szerk): *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok*. Szerkesztette Bodó Sándor és Viga Gyula. Budapest. pp.: 277-278
- Örsi (2002c) Julianna: „Györffy Lajos” (szócikk). *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok*. Szerkesztette Bodó Sándor és Viga Gyula. Budapest. pp.: 338-339
- Örsi (2004) Julianna: *Művészeti értékek a Nagykunságon. Les valeurs artistiques de Nagykunság*. Túrkeve
- Örsi (2008) Julianna: *Múzeumi tükörkép*. Túrkeve
- Örsi (2012) Julianna: „A család összetartásának és védelmi mechanizmusának szerepe a helyi társadalomban. The role in local society of family cohesion and its defence mechanism.” *Középpontban a család 2*. Szerkesztette Örsi Julianna. pp.: 89-100